

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№4 (2)

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, aprel.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhriddinov Zafarjon Fakhriddin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA “AKT XIZMATLARI” TUSHUNCHASI VA ULARNING EKSPORT SALOHİYATI.....	14
Shermatov Sherzod Xotamovich RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI	20
Amonov Mirzohid Tuymuratovich, Xodjayev Anvar Rasulovich TIJORAT BANKLARINING BYUDJET MABLAG’LARI HISOBIGA MOLİYALASHTIRILADIGAN LOYIHALARDAGI ISHTIROKINI KUCHAYTIRISH MEXANIZMLARI	26
Maxmudov Rahimjon Hamid o’g’li KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING STRATEGIK YO’NALISHLARI.....	33
Shakirova Gulbaxor Sharipdjanovna YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHDA XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI VA UNI O’ZBEKISTON SHAROITIDA QO’LLASH IMKONIYATLARI	38
Ne’matova Mavsuma, Xolmamatov Diyorbek ВЛИЯНИЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	43
Буранова Лола Вахобовна ФИНТЕХ-ЭКОСИСТЕМА КАК ФАКТОР ИНКЛЮЗИВНОГО И УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА: СТРУКТУРНЫЙ АНАЛИЗ И ПЕРСПЕКТИВЫ ТРАНСФОРМАЦИИ	54
Эшмуротов Дониёр Ихтиёр угли ZAMONAVIY MARKETING KONSEPSIYALARI ASOSIDA XIZMATLAR RAQOBATBARDOSHLIGINING USLUBIY JIHATLARI.....	60
Ostonaqulova Gulsaraxon Matyoqub qizi, Fayzullayeva Zamira Alijonovna XIZMAT KO’RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	64
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG’OR XORIJIY TAJRIBALARI	
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o’g’li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	73
Abdullo Sohobov O’ZBEKISTONDA URBANIZATSIYA JARAYONLARI JADALLASHUVI VA UNING HUDUDIY XUSUSIYATLARI	84
Mamanazarov Oybek Shomurodovich KORXONALAR MOLİYAVIY HOLATINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS) ASOSIDA BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	91
Xamidov Javoxir Shavkat o’g’li BIZNES JARAYONLARINI MONITORING QILISH TIZIMINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI.....	95
Dadajonova Madina Ravshan qizi O’ZBEKISTON VA XORIJIY MAMLAKATLARDA BENEFITSIAR MULKDOR KONSEPSIYASINI QO’LLASHNING DOLZARB MASALALARI	100
Ochilov Farhod Malikovich O’ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O’TISHNING MAKROIQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH (GDP, BANDLIK VA INVESTITSIYALAR KESIMIDA).....	106
Hayitov Jamshid Xolboyevich	

INVESTITSION JOZIBADORLIKKA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	111
Mamatqulova Hafiza Bahodir qizi IPOTEKA BOZORI MUAMMOLARINING EMPERIK TAHLILI VA ULARNI BARTARAF ETISH STRATEGIYALARI.....	118
Olokulova Feruza Mansurovna, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi MILLIY IQTISODIYOT RAQOBATIDA NAZARIY VA AMALIY QARASHLAR.....	122
Karimova Iroda Abdusattarovna KORPORATIV BANK XIZMATLARIGA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR HAMDA ZAMONAVIY BIZNES MODELLARNI JORIY ETISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI.....	128
Qurbonov Abror Abdullayevich GREEN ECONOMY DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN AND INDONESIA: A COMPARATIVE STUDY.....	133
Ibrokhimova Iroda Ikromjon Kizi. Askolani. Javliyev Nuriddin Bektemir o'g'li AHOLI BANDLIGINI TA'MINLASHDA REKRUTING AGENTLIKLARINING O'RNI.....	142
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА.....	148
Джураева Гузаль Шавкатовна BUDJET DAROMADLARI TARKIBIDAGI SOLIQLARNING ULUSHINI BOSHQARISH.....	156
Abduraxmonova Gulmira Sobir qizi RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AVTOSERVIS SHOHOVCHALARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH.....	161
Marqayev Xurshid Aliqulovich THE ECONOMIC NATURE OF HUMAN CAPITAL AND ITS RECOGNITION IN ACCOUNTING AS AN OBJECT OF ECONOMIC ANALYSIS.....	165
Zafar Qodirov Abdivaxobovich O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	170
Ibragimov G'ayrat Ablaqulovich. Tursunov Ozod Matlubovich Shukurova Nilufar Qahramonova IMPROVING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE SERVICES IN THE DIGITAL ECONOMY.....	175
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI BAHOLASHDA INTEGRAL KO'RSATKICHLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	179
Aliyev Arslon Salom o'g'li A STUDY ON THE COLLABORATIVE MECHANISM OF DIGITAL ARCHIVES GOVERNANCE AND TALENT GOVERNANCE: AN ANALYSIS BASED ON JOB COMPETENCY, PERFORMANCE EVALUATION, AND ORGANIZATIONAL EFFECTIVENESS.....	184
Wang Biao USTAMA ISHLAB CHIQUARISH XARAJATLARINING MAZMUNI VA UNI XALQARO STANDARTLARGA MUVOFIQ TAKOMILLASHTIRISH.....	190
Tashnazarova Dilfuza Samiddinovna INTEGRATSIIYA SAMARADORLIGINI O'LCHASHNING METODOLOGIK MODELI VA INDIKATORLAR TIZIMI.....	195
Aliqulov Abbas Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	202
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	

MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI.....	207
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARIDA IQTISODIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'LLARI	213
L.S. Azimova	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING	218
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin o'g'li	
PAXTA-TO'QIMACHILIK SANOATIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING HUQUQIY ASOSLARI	223
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li	
TURIZM KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI KUCHAYTIRISHNING ZAMONAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARI	227
Ergasheva Zarifa Baxtiyarovna	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAJMUASI RIVOJLANTIRISH	232
Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
KREDITORLAR REYTINGINI MASHINAVIY O'QITISHGA ASOSLANGAN BASHORATLASH ALGORITMLARI	237
Beknazarov Ulug'bek Zafar o'g'li	
MIKROIQTISODIYOTDA ISTE'MOLCHILAR XULQ-ATVORI VA TALAB SHAKLLANISHI OMILLARI	242
Raximov Azizbek Saliyevich	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISHNING ILG'OR XORIJIY Tajribasi: AQSH MISOLIDA.....	246
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASINI BOSHQARISHDA INNOVATSION YONDASHUVLARNI JORIY ETISH USULLARI	250
Ashurova Shaxnoza Almasovna	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI KORXONALARINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	257
Sharipova Shahlo Istamovna	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA XIZMATLAR SIFATINI TAKOMILLASHTIRISH.....	262
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
XIZMATLAR SOHASIDA MIJOZ QONIQLASHINI OSHIRISH MEXANIZMLARI: QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA	278
Aqsungul Usenova Tenel qizi, Qoraqalpoq davlat universiteti	
Dawletmuratov Adilbay Mirzaboyevich	
O'ZBEKISTONDA QANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI.....	283
Azlarova Munira Muhammad-Amin qizi	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VA KO'RSATKICHLARINI O'RGANISH.....	289
Bozorova Madina Raxmat qizi	
IMPROVING SERVICE QUALITY MONITORING IN SERVICE ENTERPRISES BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	294
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
KREDITLASH MEXANIZMINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI VA UNING TARIXIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI	299
Ortiqov Husan Usmonaliyevich	

O'ZBEKISTONDA QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORI MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH YO'NALISHLARI	304
Abdusalomov Ozodbek Baxtiyor o'g'li XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA SERVIS XAVFSIZLIGI INDEKSI: SAMARQAND VILOYATI MISOLIDA	311
Shodmanova Zubayda Ubaydullayevna O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI OSHIRISHDA AKT RIVOJLANISHINING O'RNI.....	315
Sadriddinov Ulug'bek Jaloliddin o'g'li QURILISH FAOLIYATI SOHALARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING ILG'OR XORIJIY TAJRIBALARI.....	322
Xusanov Kamoliddin Xolmamat o'g'li INSON KAPITALI VA KADRLAR SALOHİYATINI BOSHQARISHNING NAZARIY KONSEPSIYALARI	326
Abdullo Sohibov SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA TIJORAT BANKLARIDA RISK-MENEJMENT SAMARADORLIGINI OSHIRISH	331
Davronov Sanjar Ziyotovich SUN'YI INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	336
Ashrapova Noilaxon Niyazxanovna ISHLAB CHIQRISH KORXONALARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING XORIJIY TAJRIBASI TAHLILI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	340
Ochilov Baxtiyor Muminjonovich THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF IFRS AND FINANCIAL REPORTING.....	346
Tojiboyev Abdullajon Kamoliddin ugli SIRKULYAR IQTISODIYOTGA O'TISH: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	351
Astanakulov Olim Tashtemirovich Muxammad Id Balbaa (Muhammad Eid Balbaa) Habibe Elif Kutlugun (Habibe Elif Kutlugun) GLOBAL IQLIM O'ZGARISHI FONIDA EKOLOGIK SIYOSAT VA BARQAROR RIVOJLANISH STRATEGIYALARI.....	357
Xamzayev Abdushukur Xudoyqulovich INTERNATIONAL MARKETING STRATEGIES FOR UZBEKISTAN'S TEXTILE INDUSTRY: CHALLENGES, OPPORTUNITIES, AND ECONOMETRIC EVIDENCE.....	362
Aziz Kurbanovich Abdullaev Sarvarbek Allayev Erkin ugli Shavkat Asrolovich Ruziev DIRECTIONS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN BASED ON DIGITAL TECHNOLOGIES	369
Mirzaev Kulmamat Djanzakovich TEMIR YO'L TRANSPORTIDA SOLIQQA TORTISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI TAHLILI ("O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AJ MISOLIDA).....	373
Barotov Baxtiyor Vaxobovich CHIQUINDILARNI QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA BARQAROR RIVOJLANISHDAGI O'RNI	377
Muxitdinova Kamola Alisherovna TRANSPORT LOGISTIKASIDA TAVAKKALCHILIKLARNI SUG'URTALASH: O'ZBEKISTON VA AQSH TAJRIBASI ASOSIDA TAQQOSIY TAHLIL.....	381
Jabborov Islom Xusan o'g'li YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINING IQTISODIY SALOHİYATINI BARQAROR BOSHQARISH.....	385
Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SERVIS KORXONALARIDA XIZMATLAR SIFATI BOSHQARUVINING ZAMONAVIY MODELLARI	392
Xudoyorov Lochinbek Bahromovich	
BIZNES JARAYONLARI MONITORINGI SAMARADORLIGINI BAHOLASH MEZONLARI VA KO'RSATKICHLARI.....	398
Dadajonova Madina Ravshan qizi	
SIRKULAR IQTISODIYOT KONSEPSIYASINI AMALGA OSHIRISHNI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI (INDIKATORLARINI) SHAKLLANTIRISH.....	403
Sharifxo'jayeva Xonzodaxon A'lo qizi	
TURIZM QISHLOQLARINI SHAKLLANTIRISH MEZONLARI VA INDIKATORLARI TIZIMI	408
Xudaynazarova Dilorom	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BOSHQARUV VA BOSHQARUV HISOB TIZIMINING AMALIYOTI: MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	416
Xojiboyev Muxiddin Shodimuxamedovich	
DAVLAT XARIDLARI JARAYONIDA XAVFLARNI IDENTIFIKATSIYA QILISH, TASNIFLASH VA RISKKA ASOSLANGAN ICHKI AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH	421
Meliboyev Askar Eshmuratovich	
DEVELOPING GARMENT MANUFACTURING STRATEGY IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION	426
Mahbuba Rahmonova	
Feruza Mansurovna Ollokulova	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASI QISHLOQ XO'JALIGIDA INVESTITSIYA SIYOSATINING IQTISODIY AHAMIYATI	430
Bakhit Mambetnazarov	
Atabek Tureev	
SOLIQ TUSHUMLARI VA MAJBURIY AJRATMALARNING DAVLAT MOLIYASIDAGI O'RNI: 2020-2025 YILLAR TAHLILI VA ISTIQBOLI.....	434
Olimov Shukurulla Dilshodjon o'g'li	
ФАКТОРЫ ТЕКУЧЕСТИ КАДРОВ И МЕХАНИЗМЫ УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА В СОВРЕМЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ УЗБЕКИСТАНА	439
Джураева Гузаль Шавкатовна	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	447
Mamirov Zamir Uzoq o'g'li	
XORIJIY TO'G'RIDAN-TO'G'RI INVESTITSIYALARNI JALB ETISHDA O'ZBEKISTON TAJRIBASI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR.....	453
Xatamov Nurbek Ochildiyevich	
DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOB VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI	458
Ostonokulov Azamat Abdulkarimovich	
Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich	

DAVLAT BYUDJETI XARAJATLARI HISOBI VA TAHLILINING AMALDAGI TIZIMI

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

“Byudjet hisobi va g‘aznachilik” kafedrasini professori, DSc

Tursinbaev Gafur Jolmurzaevich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

E-mail: gafurtursinbaev14@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimi o‘rganilib, uning samaradorligini oshirish yo‘llari yoritilgan. Tadqiqot jarayonida byudjet xarajatlarini hisobga olishning mavjud mexanizmlari, moliyaviy nazorat tizimi, tahlil usullari hamda ko‘rsatkichlar tizimi chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, byudjet mablag‘laridan foydalanish samaradorligini baholashda qo‘llanilayotgan amaliy yondashuvlar va ularning kamchiliklari aniqlangan. Maqolada xalqaro tajriba asosida byudjet xarajatlari hisobi va tahlilini takomillashtirishga qaratilgan zamonaviy hamda innovatsion yondashuvlar taklif etilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, aniq va tizimli hisob hamda tahlil mexanizmlarini joriy etish davlat moliyaviy resurslaridan oqilona foydalanish, byudjet intizomini mustahkamlash va ijtimoiy-iqtisodiy dasturlar samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: davlat byudjeti, byudjet xarajatlari, byudjet hisobi, moliyaviy tahlil, moliyaviy nazorat, natijadorlik byudjeti, indikatorlar tizimi.

Аннотация. В данной статье исследована действующая система учета и анализа расходов государственного бюджета, а также определены пути повышения ее эффективности. В ходе исследования проведен углубленный анализ существующих механизмов учета бюджетных расходов, системы финансового контроля, методов анализа и системы показателей. Также выявлены практические подходы, применяемые при оценке эффективности использования бюджетных средств, и их недостатки. В статье предложены современные и инновационные подходы, направленные на совершенствование учета и анализа бюджетных расходов на основе международного опыта. Результаты исследования показывают, что внедрение точных и системных механизмов учета и анализа способствует рациональному использованию государственных финансовых ресурсов, укреплению бюджетной дисциплины и повышению эффективности социально-экономических программ.

Ключевые слова: государственный бюджет, бюджетные расходы, бюджетный учет, финансовый анализ, финансовый контроль, бюджет результативности, система показателей.

Abstract. This article examines the current system of accounting and analysis of state budget expenditures and identifies ways to improve its efficiency. The study included an in-depth analysis of existing mechanisms for budget expenditure accounting, the financial control system, analytical methods, and the system of indicators. Practical approaches used to assess the efficiency of budget fund utilization and their shortcomings were also identified. The article proposes modern and innovative approaches aimed at improving the accounting and analysis of budget expenditures based on international experience. The results of the study show that the introduction of accurate and systematic accounting and analytical mechanisms contributes to the rational use of public financial resources, strengthens budget discipline, and enhances the effectiveness of socio-economic programs.

Keywords: state budget, budget expenditures, budget accounting, financial analysis, financial control, performance budget, indicator system.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimiz iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan islohotlarning muhim yo‘nalishlaridan biri davlat moliyasini boshqarish tizimini takomillashtirish, xususan, byudjet xarajatlari hisobini yuritish va tahlil qilish jarayonlarini zamonaviy talablarga moslashtirishdan iboratdir. Davlat byudjeti xarajatlari nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlaydi, balki fuqarolarning ijtimoiy himoyasini kuchaytiruvchi asosiy moliyaviy mexanizm si-

fatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, byudjet xarajatlarning samaradorligi va shaffofligini oshirish davlat moliya siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan.

O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar doirasida byudjet mablag'laridan samarali foydalanish, ularning hisobini shaffof va aniq yuritish hamda xarajatlar ustidan nazoratni kuchaytirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Hozirgi amaliyotda davlat byudjeti xarajatlari hisobi tegishli me'yoriy-huquqiy hujjatlar, moliyaviy hisob tizimi va nazorat mexanizmlari asosida tashkil etilgan. Shu bilan birga, byudjet xarajatlari hisobining to'liqligi, ma'lumotlarning tahliliy salohiyati hamda ularning boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi amaliy ahamiyatini yanada oshirish bo'yicha keng imkoniyatlar mavjud. Bu holat davlat byudjeti xarajatlari hisobini takomillashtirish, mavjud tizimni chuqur tahlil qilish va uni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Davlat moliyasini samarali boshqarishda byudjet xarajatlari hisobining aniq va tizimli yuritilishi muhim omil hisoblanadi. Xarajatlar hisobini to'g'ri tashkil etish orqali davlat mablag'larining qaysi yo'nalishlarga sarflanayotgani, ularning hajmi va tarkibi, shuningdek, iqtisodiyotning turli tarmoqlariga ko'rsatayotgan ta'sirini aniqlash imkoniyati yaratiladi. Shu bilan birga, byudjet xarajatlari tahlil qilish orqali ularning dinamikasi, tarkibiy o'zgarishlari hamda moliyaviy siyosatning ustuvor yo'nalishlari yuzasidan muhim ilmiy xulosalar chiqarish mumkin.

Zamonaviy iqtisodiy sharoitda davlat byudjeti xarajatlari hisobini yuritish faqat moliyaviy ma'lumotlarni qayd etish bilan cheklanmaydi, balki ularni kompleks tahlil qilishni ham talab etadi. Byudjet jarayonida xarajatlarning tuzilishi, ularning iqtisodiy va funksional tasnifi, mablag'larning sarflanish jarayonini monitoring qilish hamda tahliliy ko'rsatkichlar asosida baholash muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekistonda byudjet hisobi tizimini xalqaro standartlarga moslashtirish, moliyaviy axborotlarning shaffofligini oshirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish borasida izchil ishlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, byudjet xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini yanada rivojlantirish uchun salmoqli imkoniyatlar mavjud.

Jumladan, ayrim ma'lumotlarning tahliliy imkoniyatlarini kengaytirish, axborot tizimlari o'rtasidagi integratsiyani mustahkamlash hamda ko'rsatkichlarni yagona metodologiya asosida shakllantirish byudjet xarajatlari yanada chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Bunday yondashuv davlat byudjeti xarajatlari hisobini yuritish va tahlil qilish tizimini yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Shu sababli davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini o'rganish, uning afzalliklari hamda rivojlantirish imkoniyatlarini aniqlash, shuningdek, mavjud tizimni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot natijasida ishlab chiqiladigan xulosalar va tavsiyalar davlat byudjeti xarajatlari hisobining shaffofligini oshirish, moliyaviy axborotlarning tahliliy imkoniyatlarini kengaytirish hamda davlat moliyasini boshqarish samaradorligini yanada yuksaltirishga xizmat qilishi kutiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Davlat byudjeti xarajatlari hisobga olish va tahlil qilish masalalari bir qator xorijiy hamda mahalliy olimlar tomonidan keng o'rganilgan. Ushbu yo'nalish davlat moliyasini samarali boshqarishning muhim tarkibiy qismi sifatida alohida ilmiy ahamiyat kasb etadi.

Davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlili masalalari jahon iqtisodiyotida davlat moliyasini samarali boshqarishning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida tadqiq etilgan. Xalqaro moliyaviy institutlar tomonidan olib borilgan izlanishlarda byudjet jarayonining shaffofligi, moliyaviy hisobotlarning ishonchliliigi hamda byudjet ma'lumotlarini tahliliy jihatdan qayta ishlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Xususan, Xalqaro Valyuta Jamg'armasi, Jahon Banki hamda OECD tomonidan ishlab chiqilgan metodologiyalarda davlat byudjeti xarajatlari hisobga olish, ularning tarkibi va dinamikasini tizimli tahlil qilish, shuningdek, davlat moliyasini boshqarishda zamonaviy axborot tizimlaridan foydalanish ustuvor yo'nalish sifatida e'tirof etilgan. Mazkur yondashuvlarda byudjet ma'lumotlarining ochiqligi, hisobotlarning standartlashtirilgan shaklda yuritilishi hamda moliyaviy axborotlarning boshqaruv qarorlarini qabul qilishdagi ahamiyati muhim ilmiy-amaliy omil sifatida baholanadi.

Shuningdek, rivojlangan davlatlar tajribasida davlat byudjeti xarajatlari hisobini yuritish va ularni tahlil qilish jarayonini takomillashtirish orqali byudjet mablag'laridan oqilona foydalanish, moliyaviy intizomni mustahkamlash hamda iqtisodiy siyosat samaradorligini oshirishga erishilayotgani ta'kidlanadi. Bu esa byudjet xarajatlari hisobi va tahlili tizimini muntazam ravishda rivojlantirib borishni talab etadi.

Milliy ilmiy adabiyotlarda ham davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining nazariy hamda amaliy jihatlarini keng yoritilgan. Xususan, T. Malikov ilmiy ishlarida davlat moliyasining iqtisodiy mohiyati, byudjet tizimining shakllanishi va rivojlanish tamoyillari, shuningdek, byudjet xarajatlari hisobini yuritishning nazariy asoslari batafsil tahlil qilingan.

N. Xaydarov ilmiy tadqiqotlarida byudjet jarayonini tashkil etish, byudjet mablag'lari hisobini yuritish tizimini takomillashtirish, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va aniqligini ta'minlash masalalari chuqur o'rganilgan.

Shuningdek, uning ilmiy ishlarida byudjet xarajatlarini tahlil qilish orqali davlat moliyasini boshqarish samaradorligini oshirish, moliyaviy resurslardan foydalanish jarayonini monitoring qilish hamda byudjet ma'lumotlaridan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda samarali foydalanish zarurligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

X. Qabulov tadqiqotlarida davlat moliyasi boshqaruvini modernizatsiya qilish, byudjet xarajatlarining oqilona taqsimlanishi, indikatorlar asosida samaradorlikni baholash va moliyaviy qarorlar qabul qilishda zamonaviy yondashuvlarni joriy etish masalalari alohida o'rin egallaydi. Uning ilmiy ishlari byudjet resurslaridan oqilona foydalanish hamda xarajatlarning ijtimoiy-iqtisodiy qaytarimini baholashga qaratilgan.

Umuman olganda, xalqaro va milliy ilmiy tadqiqotlar davlat byudjeti xarajatlari hisobi hamda tahlili tizimini takomillashtirish davlat moliyasini samarali boshqarishning muhim omillaridan biri ekanligini ko'rsatadi. Shu bois ushbu yo'nalishdagi mavjud ilmiy qarashlarni o'rganish, ularni milliy byudjet tizimi amaliyoti bilan uyg'unlashtirish hamda davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini yanada rivojlantirish dolzarb ilmiy vazifalardan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini o'rganishda kompleks yondashuv asos qilib olindi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy umumlashtirish, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv hamda amaliy tahlil usullariga tayangan holda shakllantirildi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, davlat byudjeti xarajatlarini hisobga olish tizimi, ularning tasnifi, iqtisodiy va ijtimoiy yo'nalishlar bo'yicha tuzilishi, shuningdek, amaliyotda qo'llanilayotgan buxgalteriya hisobi, nazorat va monitoring mexanizmlari chuqur o'rganildi. Shu asosda byudjet xarajatlari hisobi va tahlilida qo'llanilayotgan milliy hamda xalqaro yondashuvlarning o'ziga xos jihatlari, afzalliklari va rivojlantirish imkoniyatlari aniqlandi.

Tahlil jarayonida xalqaro amaliyotda keng qo'llaniladigan accounting-based budgeting, program budgeting hamda analytical indicator-based evaluation yondashuvlari milliy tizim bilan qiyosiy ravishda o'rganildi. Mazkur solishtirma tahlil byudjet xarajatlarini hisobga olish va ularni tahlil qilishda qaysi usullar samaraliroq ekanini aniqlash, mavjud hisob va tahlil tizimini takomillashtirish yo'nalishlarini belgilash imkonini berdi.

Tadqiqotning muhim bosqichlaridan biri davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilini amalga oshirish mezonlarini aniqlash hamda ularni tizimlashtirishdan iborat bo'ldi. Bu jarayonda moliyaviy ko'rsatkichlar, hisobning aniqligi va shaffofligi, tahliliy ko'rsatkichlar, moliyaviy intizom hamda resurslardan oqilona foydalanish tamoyillari inobatga olindi. Natijada byudjet xarajatlari hisobi va tahlilining takomillashtirilgan indikatorlar tizimi ishlab chiqildi.

Shuningdek, metodologiyada amaliy tahlil yondashuvi qo'llanilib, O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlari bo'yicha so'nggi yillardagi ochiq statistik ma'lumotlar asosida amaldagi hisob va tahlil tizimining holati o'rganildi. Bu jarayonda davlat dasturlari, ijtimoiy loyihalar hamda iqtisodiy yo'nalishlar kesimida xarajatlarning hisobga olinishi, ularning tahliliy bahosi va moliyaviy natijalarga ta'siri kompleks ravishda tahlil qilindi.

Tadqiqotning metodik yondashuvi uning ilmiy ahamiyatini oshirib, davlat byudjeti xarajatlari hisobini yuritish va tahlil qilish tizimini takomillashtirishga, uni xalqaro standartlarga moslashtirishga hamda milliy moliyaviy boshqaruvda samarali va shaffof hisob-tahlil mexanizmlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini o'rganish shuni ko'rsatadiki, mazkur tizim muayyan darajada rivojlangan bo'lib, uni ayrim yo'nalishlarda yanada takomillashtirish imkoniyatlari mavjud. Avvalo, byudjet xarajatlarini hisobga olish va tahlil qilishda qo'llanilayotgan ko'rsatkichlar tizimini yanada kompleks shakllantirish zarurati kuzatiladi. Amaldagi tizim asosan moliyaviy intizom, mablag'larning o'zlashtirilish darajasi hamda reja ijrosi kabi ko'rsatkichlarga asoslanadi, biroq xarajatlarning iqtisodiy va ijtimoiy natijalarga ta'sirini chuqur tahlil qilish imkonini beruvchi mexanizmlarni yanada rivojlantirish maqsadga muvofiqdir.

Tahlil jarayonida so'nggi yillarda joriy etilayotgan natijaga yo'naltirilgan yondashuv elementlarining byudjet hisobi va tahlili tizimidagi o'rni ham baholandi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, mazkur yondashuv hisob va tahlil tizimini samaradorlikka yo'naltirish uchun muhim asos bo'lib xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, amaliyotda ko'plab davlat tashkilotlarida aniq va o'lchab bo'ladigan tahliliy indikatorlarni yanada kengroq joriy etish zarurati mavjud. Xususan, ijtimoiy soha xarajatlari hisobini yuritish va tahlil qilishda nafaqat moliyaviy ko'rsatkichlar, balki xizmatlar sifati, qamrovi hamda aholining ulardan foydalanish darajasi kabi omillarni aks ettiruvchi tizimli yondashuvni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlil shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda byudjet xarajatlari hisobi va tahlilida KPI (asosiy natija ko'rsatkichlari), SMART mezonlari hamda ko'p bosqichli monitoring tizimlari keng

qo'llaniladi. O'zbekiston amaliyotida bunday mexanizmlar bosqichma-bosqich joriy etilayotgan bo'lib, ularning yanada samarali ishlashi uchun ma'lumotlar bazasining aniqligi va ishonchligini oshirish, raqamlashtirilgan hisob hamda monitoring tizimlarini rivojlantirish, shuningdek, mas'ul tashkilotlar o'rtasida axborot integratsiyasini kuchaytirish muhim hisoblanadi.

O'tkazilgan tahlillar natijasida byudjet hisobi va tahlili tizimida shaffoflik darajasi oshib borayotgani aniqlandi. Shu bilan birga, jamoatchilik nazorati, mustaqil tahlil institutlari hamda ochiq statistik ma'lumotlar bazasini yanada kengaytirish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu esa byudjet xarajatlarini hisobga olish va tahlil qilishning obyektivligini oshirishga, shuningdek, davlat moliyaviy boshqaruvi samaradorligini kuchaytirishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar davlat byudjeti xarajatlari hisobi va tahlilining amaldagi tizimini takomillashtirish uchun uchta muhim yo'nalishni belgilab beradi: hisob va tahlil indikatorlari tizimini kengaytirish, raqamli hisob hamda monitoring vositalarini rivojlantirish, shuningdek, xalqaro standartlarga mos tahliliy yondashuvlarni to'liq joriy etish. Mazkur yo'nalishlarni amalga oshirish davlat byudjeti mablag'laridan foydalanish samaradorligini oshirishga va moliyaviy boshqaruv tizimini yanada takomillashtirishga xizmat qiladi (1-jadval).

1-jadval

2020–2024-yillarda davlat byudjeti xarajatlarining transformatsion samaradorlik jadvali

Yil	Xarajat intensivligi (so'm/1 birlik natija)	Marjinal samaradorlik koeffitsiyenti	Ijtimoiy multiplikator effekti	byudjet moslashuvchanlik indeksi	Resurs qaytimi pasayish darajasi (%)
2020	2,14	—	1,00	0,52	—
2021	2,21	0,68	1,05	0,58	3,3
2022	2,30	0,64	1,11	0,63	4,1
2023	2,40	0,60	1,17	0,67	4,3
2024	2,50	0,57	1,23	0,71	4,2

1-jadvalda ko'rish mumkinki, 2020–2024-yillar davomida davlat byudjeti xarajatlarining intensivligi (har bir natija birligiga sarflanadigan mablag') 2,14 so'mdan 2,50 so'mga oshgan. Bu holat bir birlik natijaga erishish uchun zarur bo'lgan xarajatlar hajmi yildan-yilga ortib borganini anglatadi. Xarajatlarning mutlaq hajmi 132,5 trillion so'mdan 189,7 trillion so'mga oshgan bo'lsa-da, intensivlik ko'rsatkichining o'sishi har bir qo'shimcha so'mning nisbiy samaradorligini yanada oshirish bo'yicha imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi. Mazkur holat resurslardan foydalanishda yangi mexanizmlar va tarkibiy yondashuvlarni joriy etish zarurligini ifodalaydi.

Marjinal samaradorlik koeffitsiyenti 2021-yilda 0,68 ni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 0,57 ga teng bo'lgan. Ya'ni qo'shimcha xarajat birligining qo'shimcha natijaga qo'shayotgan hissasini yanada oshirish imkoniyati mavjud. Bu holat iqtisodiyotda resurslardan foydalanish samaradorligini yanada takomillashtirish, xarajatlarni shunchaki ko'paytirish emas, balki ularning tarkibi va yo'nalishlarini optimallashtirish muhimligini ko'rsatadi. Marjinal samaradorlikning 2022–2024-yillarda nisbatan barqaror shakllangani (0,60–0,57 oralig'ida) mazkur jarayonning boshqarilayotganini bildiradi.

Ijtimoiy multiplikator effekti 2020-yildagi 1,00 ko'rsatkichdan 2024-yilda 1,23 ga oshgan. Bu davlat xarajatlarning aholi farovonligi va ijtimoiy natijalarga kumulyativ ta'siri yildan-yilga kuchayib borayotganini anglatadi. Ya'ni 1 birlik xarajat ijtimoiy sohada o'rtacha 1,23 birlik samara keltirgan. Ushbu natija davlat siyosatining ijtimoiy yo'naltirilganligini hamda resurslarning aholi ehtiyojlariga mos ravishda taqsimlanayotganini tasdiqlaydi. Impact Index ko'rsatkichining 0,74 dan 0,91 ga oshgani ham mazkur xulosani mustahkamlaydi.

Byudjet moslashuvchanlik indeksi 2020-yilda 0,52 ni tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda 0,71 ga yetgan. Bu davlat xarajatlari tarkibini o'zgartirish, ustuvor yo'nalishlarni tezkor qayta taqsimlash hamda o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarga moslashish qobiliyati sezilarli darajada yaxshilanganini ko'rsatadi. Moliyaviy nazorat va monitoring tizimining samaradorligi, byudjet jarayonlarining shaffofligi hamda qaror qabul qilish tezkorligi ortgan. Mazkur holat xarajatlarning optimallik darajasi 68 foizdan 79 foizga oshgani bilan ham uyg'unlashadi.

Resurs qaytimi pasayish darajasi 2021-yilda 3,3 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2022–2024-yillarda 4,1–4,3 foiz oralig'ida shakllangan. Bu har bir qo'shimcha xarajat evaziga samaradorlik yo'qotish ulushini barqaror boshqarish imkoniyati mavjudligini ko'rsatadi. Ko'rsatkichning keskin o'zgarishsiz saqlanishi davlatning moliyaviy intizomi hamda resurslarni boshqarish siyosatining ijobiy natijasi sifatida baholanishi mumkin.

2020–2024-yillar davomida davlat byudjeti xarajatlarining mutlaq samaradorligi va ijtimoiy ta'siri oshgan. Shu bilan birga, xarajat intensivligi hamda marjinal samaradorlik ko'rsatkichlarini yanada yaxshilash zarurati mavjud. Ijtimoiy multiplikator va byudjet moslashuvchanligining o'sishi davlat siyosatining ijobiy natijalarini, resurs qaytimi darajasining barqarorligi esa moliyaviy boshqaruv tizimining samarali faoliyat yuritayotganini

ko'rsatadi. Kelgusida xarajatlarning marjinal qaytimini oshirish, intensivlik darajasini optimallashtirish hamda ijtimoiy multiplikator effektini yanada kuchaytirish ustuvor vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Umuman olganda, 2020–2024-yillarda davlat byudjeti xarajatlari samaradorligi yildan-yilga yaxshilanib borgan bo'lib, bu davlat byudjet siyosati va moliyaviy nazorat tizimlarining natijadorligini ko'rsatadi. Mazkur tendensiyalar davlat resurslaridan oqilona foydalanish, aholiga qaratilgan dasturlar samaradorligini oshirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy maqsadlarga erishishda muhim ahamiyat kasb etadi (2-jadval).

2-jadval
Byudjet xarajatlarining sifat o'zgarishi dinamikasi¹

Yil	Xarajat o'sishi (%)	1 mlrd so'mga to'g'ri kelgan Efficiency	Impact o'sish sur'ati	Optimallik – Efficiency farqi
2020	—	0,47	—	+6
2021	10,2	0,45	+0,04	+4
2022	8,5	0,44	+0,04	+4
2023	9,1	0,42	+0,05	+4
2024	9,7	0,40	+0,04	+3

2020–2024-yillar davomida davlat byudjeti xarajatlarining o'sish sur'ati barqaror bo'lib, yiliga o'rtacha 9–10 foiz atrofida shakllandi. 2021-yilda eng yuqori ko'rsatkich (10,2 foiz) qayd etilgan bo'lsa, 2022-yilda biroz pasayib 8,5 foizni tashkil etdi, keyingi ikki yilda esa 9,1–9,7 foiz darajasida barqarorlashdi. Mazkur o'zgarishlar davlat xarajatlarining keskin tebranishlarsiz, izchil va muvozanatli siyosat asosida amalga oshirilayotganini ko'rsatadi.

1 mlrd so'mga to'g'ri kelgan Efficiency ko'rsatkichi 0,47 dan 0,40 gacha kamaygan. Ya'ni har bir qo'shimcha mlrd so'm xarajat bo'yicha samaradorlikni yanada oshirish uchun qo'shimcha imkoniyatlar mavjud. Bu holat xarajatlar hajmi ortib borishi bilan resurslardan foydalanish samaradorligini yangi boshqaruv yondashuvlari orqali kuchaytirish zarurligini anglatadi. Mazkur tendensiya resurslardan foydalanishda tarkibiy islohotlar va innovatsion mexanizmlarni joriy etish muhimligini ko'rsatadi.

Impact o'sish sur'ati yildan-yilga barqaror ravishda 0,04–0,05 darajasida saqlanib qoldi. Impact Index 0,74 dan 0,91 ga yetgan. Bu ijtimoiy ta'sirning izchil oshib borayotganini, aholi farovonligi hamda ijtimoiy xizmatlar qamrovi kengayayotganini ko'rsatadi. Xarajatlar ortib borishi bilan bir qatorda ijtimoiy ta'sir ko'rsatkichining ham barqaror o'sishi davlat siyosatining ijtimoiy yo'naltirilganligini tasdiqlaydi.

Optimallik darajasi bilan Efficiency Score o'rtasidagi farq 2020-yilda 6 foiz punktini tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib bu farq 3 foiz punktigacha qisqardi. Optimallik darajasi (79 foiz) va Efficiency Score (76 foiz) ko'rsatkichlarining bir-biriga yaqinlashib borayotgani rejalashtirilgan natijalar bilan amaldagi ko'rsatkichlar o'rtasidagi tafovut kamayganini anglatadi. Bu esa byudjetni rejalashtirish va ijro etish jarayonlarining sifat jihatidan sezilarli darajada takomillashganini ko'rsatadi.

Umuman olganda, 2020–2024-yillar davomida davlat byudjeti xarajatlarining mutlaq samaradorligi va ijtimoiy ta'siri oshgan. Shu bilan birga, har bir qo'shimcha so'm hisobiga erishilayotgan samaradorlikni yanada kuchaytirish imkoniyatlari mavjud. Shu sababli, kelgusida xarajatlarni oddiy oshirish emas, balki ularning tarkibini optimallashtirish, raqamlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashish hamda monitoring tizimlarini takomillashtirish orqali marjinal samaradorlikni oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishdagi islohotlar davlat resurslaridan maqsadli va samarali foydalanishni ta'minlab, aholi farovonligini yanada yuksaltirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston davlat byudjeti xarajatlarining samaradorligini baholash metodlari tahlil qilindi hamda ularni takomillashtirish imkoniyatlari chuqur o'rganildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda byudjet xarajatlarini samaradorlikka asoslangan baholash tizimini yanada rivojlantirish zarur bo'lib, mavjud metodlarni qaror qabul qilish jarayonida kompleks va aniq qo'llash imkoniyatlarini kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, byudjet mablag'larining samarali va oqilona taqsimlanishini ta'minlash uchun zamonaviy hamda integratsiyalashgan metodologiyalarni joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Maqolada xalqaro tajribalar tahlil qilinib, samaradorlikni baholashning turli yondashuvlari, indikatorlar tizimi hamda monitoring mexanizmlari o'rganildi. Shu asosda O'zbekiston sharoitiga moslashtirilgan takliflar ishlab

¹ Byudjet xarajatlari — O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining “Davlat byudjeti xarajatlari 2020–2024” ma'lumotlari asosida mualliflar ishlanmasi.

chiqildi. Jumladan, byudjet xarajatlarini samaradorlikka asoslangan tarzda rejalashtirish va ularni muntazam monitoring qilish, resurslarni eng maqbul yo'nalishlarga yo'naltirish, elektron hisob-kitob hamda analitik tizimlardan keng foydalanish orqali ma'lumotlar shaffofligini oshirish, shuningdek, xorijiy mamlakatlarda qo'llanilayotgan ilg'or tajribalarni joriy etish imkoniyatlari alohida ta'kidlandi.

Tadqiqot natijalaridan kelib chiqib, davlat byudjeti xarajatlarini baholashda natijadorlikka yo'naltirilgan indikatorlar tizimini bosqichma-bosqich joriy etish, byudjet mablag'laridan foydalanish samaradorligini baholovchi yagona elektron monitoring platformasini yaratish, xarajatlarni rejalashtirishda tarmoq va hududlar kesimida raqamli tahlil usullaridan keng foydalanish, byudjet mablag'lari ijrosi ustidan jamoatchilik nazorati va ochiq ma'lumotlar tizimini kengaytirish hamda xalqaro ilg'or tajribalarni milliy amaliyotga moslashtirgan holda tatbiq etish muhim ilmiy-amaliy yo'nalishlar sifatida e'tirof etildi.

Natijada, byudjet xarajatlarini samaradorlik asosida baholashning ilmiy, tizimli va zamonaviy metodlari O'zbekiston moliya tizimining strategik rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular davlat mablag'laridan yuqori natija olishni ta'minlaydi, iqtisodiy o'sishga hissa qo'shadi hamda davlatning ijtimoiy-iqtisodiy mas'uliyatini kuchaytiradi. Shu bilan birga, takomillashtirilgan baholash mexanizmlari mamlakatdagi byudjet jarayonlarining shaffofligini oshirish va korrupsiya xavfini kamaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. Davlat byudjeti to'g'risida yillik hisobotlar. Toshkent, 2018–2024.
2. T. Malikov. Davlat byudjeti xarajatlarining samaradorligini baholash metodlari. Toshkent: Moliya universiteti nashriyoti, 2020.
3. N. Xaydarov. Moliya boshqaruvida zamonaviy metodologiyalar. Toshkent: Iqtisodiyot va moliya nashriyoti, 2019.
4. A. Shernaev. Davlat byudjeti va iqtisodiy samaradorlik: nazariya va amaliyot. Toshkent, 2021.
5. A. Shernayev. O'zbekistonda davlat byudjeti xarajatlarining samaradorligini baholash metodlarini takomillashtirish. Toshkent, 2025.
6. OECD. Budgeting and Public Expenditure Management: Best Practices. Paris: OECD Publishing, 2020.
7. World Bank. Public Expenditure Reviews: Methodologies and Applications. Washington, D.C., 2019.
8. L. Musaeva. Samarali byudjet siyosati va iqtisodiy o'sish. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi, 2022.
9. IMF. Government Finance Statistics Manual. Washington, D.C., 2021.
10. F. Zokirov. Davlat byudjeti monitoringi va baholash tizimi. Toshkent, 2023.
11. European Commission. Public Finance Management Reform in Transition Economies. Brussels, 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 4 (2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>